

Відгук

офіційного опонента на дисертаційне дослідження Ростецької Світлани Іванівни «Регіональна ідентичність і національна держава: характер взаємин та вектори розвитку в країнах Європи», подане на здобуття наукового ступеня доктора політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси.

1. Актуальність теми дисертації, зв'язок із науковими програмами, темами

Представлене дисертаційне дослідження викликає серйозний науковий інтерес, враховуючи актуальність обраної теми, її практичне значення та нетривіальність підходів автора до аналізу зазначеного напрямку як у теоретико-методологічному, так і практичному аспектах.

Можна впевнено стверджувати, що дисертаційна робота С. І. Ростецької відзначається високим ступенем актуальності, а її зміст свідчить про важливі наукові результати, що мають теоретичне і практичне значення. Вона виконана в рамках комплексної науково-дослідної теми «Соціально-політичні проблеми України в контексті глобалізаційних процесів» (державний реєстраційний номер 0114U007155), яку виконує кафедри політичних наук і права Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналізуючи дисертацію С. І. Ростецької, чітко простежується науковий стиль, логічність суджень, обґрунтованість авторських позицій. Сформульовані дисертанткою дослідницькі завдання відповідають назві, змісту і меті дослідження, окреслюють наукову позицію авторки, створюють можливості для достатньо повного розкриття теми. Робота відзначається послідовністю,

взаємозумовленістю теоретико-методологічних засад і практичних результатів, цікавим змістовним матеріалом, переконливою аргументованістю.

Авторка роботи вміло використовує як загальноприйняті підходи до обраної проблеми, так і новітні, які ще не знайшли розповсюдження у сучасній науці.

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертації мають достатнє теоретичне, методологічне й емпіричне обґрунтування. Це обумовлене великою кількістю проаналізованих здобувачем наукових праць, апробацією результатів дослідження на науково-практичних конференціях, а також використанням сучасних загальнонаукових і спеціальних методів дослідження.

Структура дисертації С. І. Ростецької є вдалою і складається зі вступу; сьомі розділів, 14 підрозділів, висновків до розділів, списків використаних джерел до розділів; висновків. Розділи дисертаційної роботи пов'язані внутрішньою логікою і послідовністю викладу положень. Цілком виправданим є визначення об'єкта і предмета дисертації, а її мета і завдання сформульовані коректно та взаємопов'язані з назвою, об'єктом і предметом дослідження.

Опрацювання значної кількості наукових вітчизняних та зарубіжних джерел за темою роботи дозволило авторові обґрунтувати викладені у дисертації наукові теоретичні та практичні результати. Основні положення та висновки дисертації оприлюднено на міжнародних та всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях, що відображено у відомостях про апробацію результатів дисертації

Обґрунтованість та достовірність основних результатів дисертаційного дослідження С. І. Ростецької свідчить про те, що вони можуть бути використані як у пропедевтичному сенсі (зокрема, при підготовки і читанні навчальних курсів політологічного спрямування), так і в концептуальному, дискусійно-постановочному та праксеологічному сенсах.

3. Достовірність та наукова новизна одержаних результатів

Основні положення і висновки, які виносяться на захист, мають високий ступінь наукової новизни, їхнім підґрунтям є достатні методологічна, теоретична, інформаційна та джерельна база. Наукова новизна отриманих результатів полягає у наступному:

Дисертантка спрямувала свою дослідницьку увагу на визначенні та концептуалізації поняття «регіональна ідентичність» та розкритті характеру взаємин та векторів розвитку регіональної ідентичності та національної держави в країнах Європи. Нею були поставлені і успішно вирішені наступні завдання: систематизувати історіографію і стан дослідження проблематики регіональної ідентичності та окреслити його методологічне детермінування; визначити структуру, функції та місце регіональної ідентичності в сучасному політичному процесі та з'ясувати змістовне поле регіональної vs національної ідентичності; обґрунтувати роль політика пам'яті та символічної політики як інструментальних практик конструювання регіональної ідентичності; дати оцінку значенню регіональної ідентичності в політичних процесах сучасної Європи; з'ясувати рівень загрози безпеці сучасного європейського простору за наявності конфліктів ідентичностей; обґрунтувати основні технології попередження та врегулювання конфліктів ідентичностей, які є викликом сучасним країнам Європи; встановити особливості феномену регіонального націоналізму на прикладі Іспанії, через призму трьох регіонів (Галісія, Каталонія та Країна Басків), що викликають регіональний дисбаланс та ведуть до дестабілізації соціально-політичного життя в країні; визначити особливості формування регіональних ідентичностей у Великій Британії, на основі аналізу ефективності асиметричної моделі деволюційної; оцінити регіональні диспропорції в Італії та специфіку конфліктних взаємин регіонів, їх причини, характер та шляхи врегулювання; з'ясувати особливості конструювання регіональної ідентичності в Україні та оцінити рівень потенційних загроз стабільності держави, з урахуванням регіональних відмінностей.

Положення наукової новизни дійсно є новими і викликають значний науковий інтерес. Так, дисертанткою вперше обґрунтоване положення, що регіони повинні розглядатися як відкриті системи, а не як самодостатні суспільства, так як являють собою часткові соціальні системи, функціонально пов'язані з іншими рівнями, а не глобальні суспільства, що охоплюють тотальність соціальних відносин, і є традиційним прагненням національної держави. Поява сильних регіонів із вираженою регіональною ідентичністю змінює співвідношення влади і впливу на національну державу. Обґрунтовано, що в тих країнах, де є регіони із чітко вираженою регіональною ідентичністю, присутній супротив, інколи радикальній асиміляції і «розчиненню» у національній державі. Їх взаємодія з національною державою носить складний характер. Культурно-нормативній системі держави вони протиставляють свою нормативно-культурну систему та ідентичність, свої способи прочитання норм і кодів і змушують кожне нормативно-культурне послання національної держави інтерпретувати з позиції власної системи норм і кодів. В результаті універсальний культурно-нормативний простір національно-державної території розривається, в ньому утворюються іншокультурні лакуни, розривається єдина система змістовних комунікацій. Все це безпосередньо впливає на політичний процес, породжуючи нові протиріччя і конфлікти та ставлячи під сумнів єдність національно-державного утворення.

Дуже цікавим уявляється порівняльний аналіз моделей деволюції в Сполученому Королівстві Великобританії та Північної Ірландії, Іспанії та Італії. Визначено, що спільним для них є те, що деволюція зміцнила регіональну ідентичність у досліджуваних країнах та посприяла виникненню або зміцненню двох ідентичностей – регіональної і національної.

Доведено, що конфлікти ідентичностей – це ціннісні конфлікти, їх небезпека полягає не лише в складності врегулювання, на відміну від конфліктів інтересів, а і в тому, що вони в сучасному світі стають

політизованими, та, відповідно, значними суб'єктами політичного впливу в суспільстві.

Варто погодитись з дисертанткою в тому, що інтеграція ЄС автоматично не створила толерантне суспільство, і центральна дилема взаємовідносин всередині об'єднання пов'язана з тим, що старі національні держави та новостворений ЄС ґрунтуються на спільних територіальних принципах, що підтверджується ставленням до імміграційних процесів, прав громадянства, та відбивають в першу чергу побоювання щодо порушення «чужинцями» чистоти й цілісності «батьківщини», а не спроби толерантно подолати ці побоювання;

4. Оцінка змісту дисертаційної роботи, її завершеність та відповідність встановленим вимогам, зауваження та дискусійні положення

Аналіз змісту дисертаційної роботи С. І. Ростецької свідчить про самостійний, завершений характер проведеного дослідження, яке повною мірою відповідає вимогам МОН України.

Оцінюючи в цілому позитивно дисертацію С. І. Ростецької, варто звернути увагу на деякі дискусійні аспекти і висловити окремі зауваження.

По-перше, аналізуючи регіональну ідентичність як України, так і інших європейських країн, варто було з звернути більш уваги на мовний чинник, який протягом значного історичного періоду є чинником формування ідентичності практично на всіх її рівнях.

По-друге, важливим елементом дослідницького підходу до аналізу характеру взаємин та векторів розвитку регіональної ідентичності і національної держави в країнах Європи є звернення до «політики пам'яті». Авторка наводить різні підходи до визначення «політики пам'яті», досліджує дискусії щодо зв'язку між історією та політикою. Натомість, у роботі не вистачає конкретних прикладів формування регіональної ідентичності у країнах Європи у відповідності до «політики пам'яті». Переконаний, що дослідження конкретних кейсів «політики пам'яті» значно сприяв би

обґрунтованості сформульованих у дисертації наукових положень, висновків і рекомендацій.

По-третє, авторка у своєму дослідженні стверджує, що серед постмодерністських теорій ідентичності найбільш репрезентативним та інформативним вона вважає теорії Джонатана Фрідмана і Зигмунда Баумана. Бажано було б більш ретельно і доказово обґрунтувати свою позицію в цьому твердженні.

По-четверте, погоджуючись з авторською позицією, що «процеси глобалізації, інтеграції впливають на національну ідентичність, знижуючи її значимість в системі ідентифікації. З одного боку, можна говорити про тенденції формування багаторівневої і багатоскладової ідентичності, з іншого – спостерігається зворотний процес – зростання націоналізму і посилення ролі національної ідентичності як основної конструкції політичної системи». Все ж вважаю за доцільне авторське пояснення, чи є ці два процеси об'єктивною тенденцією будь-якого часу, чи це є тимчасове явище, пов'язане зі зростанням впливу націоналізму у світовому політичному просторі?

По-п'яте. Обрані країни для порівняльного аналізу стану ідентичності є, дійсно, цікавими і не досліджуваними в такому ракурсі та обсязі, як це зроблено в роботі, що рецензується. Однак, на мій погляд, було б доцільним пояснити та обґрунтувати саме цей вибір країн, з точки зору дисертантки.

Однак, безумовно, висловлені зауваження характеризують складність досліджуваних проблем, мають переважно дискусійний характер, а тому не впливають на загальну позитивну оцінку наукового дослідження.

5. Повнота викладу результатів дисертації в опублікованих працях

Основні ідеї, положення та висновки дисертації викладені авторкою в 70 публікаціях за темою дослідження. Опубліковані наукові праці, дисертація та її автореферат повною мірою відбивають результати проведеного С. І. Ростецькою дослідження. Зміст автореферату є повністю ідентичний основним положенням дисертації.

Наукові публікації С. І. Ростецької відповідають вимогам Міністерства освіти і науки України, що висуваються до опублікованих результатів дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора політичних наук.

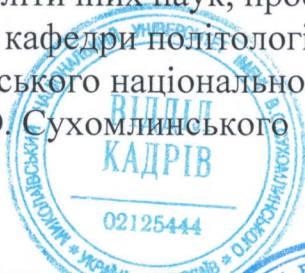
Зміст роботи та завдання відповідають п. 9, 10, 12-14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. (зі змінами).

Тому є всі підстави для заключного висновки про те, що за умови успішного захисту Ростецька Світлана Іванівна заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси.

Офіційний опонент –

доктор політичних наук, професор,
професор кафедри політології та соціальних наук
Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського

Ю. К. Маслов

Учений секретар